

Forum for

utvikling og miljø

Oslo, 23.10.2023

Til Den norske delegasjonen til CFS 51,

Posisjonsnotat til CFS 51 fra ForUM

Forum for utvikling og miljø (ForUM) er et nettverk bestående av nærmere 60 miljø- og utviklingsorganisasjoner.

Dagens globale matsystem har store utfordringer. Hele 820 millioner mennesker lever i sult, nesten to milliarder mennesker lever med overvekt eller fedme og omtrent 1 av 4 opplever matusikkerhet. Det industrielle fiske og jordbrukets høye klimagassutslipp, avskoging og bidrag til tap av naturmangfold, svekker matproduksjonen og matsystemet. Særlig går dette utover småskalaprodusenter og verdens fattigste.

Gjort med riktige metoder kan derimot matproduksjonen bidra positivt til miljøet, få mennesker ut av sult og fattigdom, øke matsikkerheten og gi mennesker trygge og gode liv med god helse. Det er med andre ord ingen tvil om viktigheten av at verden samles for å skape et nytt, bærekraftig og rettferdig matsystem.

Norges arbeid med FAO og prioriteringer i CFS

ForUM har stor tro på CFS og dens mekanismer, både for å sikre økt kunnskap og erfaring, men også på grunn av betydningen CFS sine posisjoner har på internasjonale aktører og staters arbeid og prioriteringer. Med Norges sterke satsing på matsikkerhet i utviklingspolitikken, bør Norge aktivt bruke de mulighetene man har til å styrke det globale arbeidet for matsikkerhet og bedre matsystemene, blant annet gjennom å delta mer aktivt i prosessene og diskusjonene tilknyttet CFS og FAO som finner sted løpende gjennom året. Målet må videre være at man arbeider for større grad av forpliktende beslutninger som binder medlemslandene. Norge må ha en klar menneskerettighetstenkning som grunnlag for sine posisjoner, og fremme og bruke prinsippet om mat som en menneskerett i alle relevante sammenhenger. Matsuverenitet er folks rett til sunn og kulturelt passende mat produsert gjennom bærekraftige metoder og deres rett til å definere sine egne mat- og landbrukssystemer. Retten til mat og matsuverenitet må være en prioritering i Norges posisjon under CFS og arbeid generelt.

CFS må være FNs viktigste arena for diskusjoner om globale matsikkerhets- og ernærings spørsmål, og initiativ som UN food system summit (UNFSS) bør koordineres og utformes i tett samarbeid med CFS og med medlemslandenes deltagelse. CFS skal være en arena der det globale sivilsamfunnet kan komme i en åpen og ærlig dialog med medlemslandene om spørsmål om matsikkerhet, sult, ernæring og relaterte tema. CFS sine demokratiske mekanismer bør forsterkes, ved at man sørger for at de innspillene man bringer inn fra den nasjonale delegasjonen er basert på konsultasjoner med flere grupper og et bredt sivilsamfunn. Matsystemet er i dag grunnleggende urettferdig der verdens 500 millioner småbønder er overrepresentert blant de som opplever størst

matusikkerhet og fattigdom. Derfor er det helt avgjørende at disse aktørenes stemmer ikke bare høres, men også setter agendaen. Norge må jobbe for at Civil society and indigenous peoples mechanism (CSIPM) har rollen som en likeverdig partner i diskusjonene i CFS. Samtidig må Norge vise en sterk skepsis til den økende innflytelsen fra privat sektor i FAO.

Norge bør:

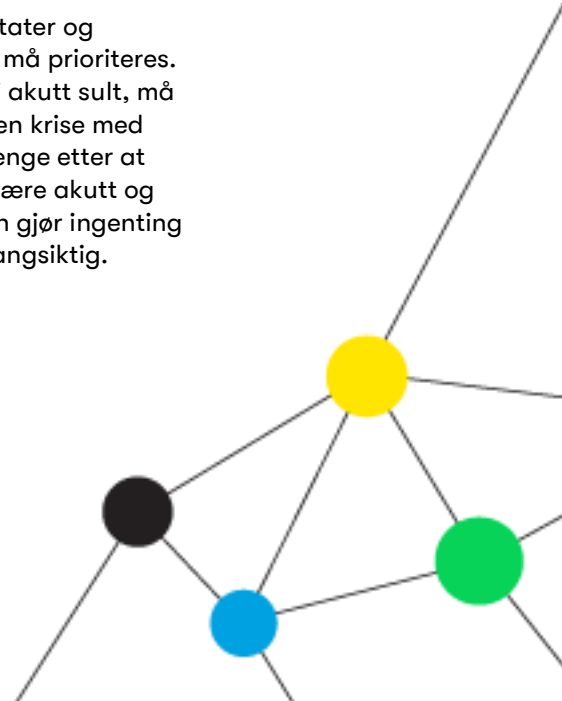
- Ha matsuverenitet, retten til mat og et sterkt menneskerettighets- og bærekraftsfokus i alle sine posisjoner og arbeid under CFS og i tilnærmingen til matsystemene generelt.
- Aktivt støtte opp under CFS, samt delta i prosessene og diskusjonene som finner sted gjennom året.
- Aktivt støtte og fremme posisjonene til det globale sivilsamfunnet og minoriteter, blant annet gjennom støtte til CSM.
- Bidra til å begrense og ansvarliggjøre privat sektor, særlig de internasjonale storselskapene, sin økende innflytelse og deltakelse i FAO.
- Prioritere sivilsamfunnet i delegasjonen gjennom innspillsmøte, eventuelt involvere minst to sivilsamfunnsaktører i delegasjonen.

Helhetlig tilnærming til sultkrise

Som Guterres så riktig påpeker står vi i en global multikrise. Pandemien, krig og konflikt, de økte klimaendringene og tap av naturmangfold har fått enorme konsekvenser for menneskeliv og forsterker sultkatastrofen. Samtidig spiller matsystemet en nøkkelrolle for å sikre rettferdig fordeling av ressurser og inntekt, skape trygge arbeidsplasser, kutte klimagassutslipp og øke naturmangfoldet. Det er derfor avgjørende at diskusjonene, anbefalingene og tiltakene for et nytt, rettferdig og bærekraftig matsystem forstås i sammenheng med andre internasjonale prosesser, på samme måte som diskusjonene fra CFS må tas med videre til andre arenaer som klima- og naturforhandlingene eller diskusjoner i Verdens handelsorganisasjon. Tett kommunikasjon mellom departementene og delegasjonene er med andre ord svært viktig. Ved å finne felles løsninger og initiativ vil vi styrke systemforståelsen og få en bredere front og skape positive synergier.

Det er ingen tvil om at den akutte sultkrisen krever større innsats fra alle stater og aktører. Matsikkerhet, gjennom både økt produksjon og fordeling av mat, må prioriteres. Samtidig som situasjonen krever rask respons og nødhjelp for mennesker i akutt sult, må man se framover. Sultkrisen er ikke bare en akutt og kortsiktig krise, men en krise med røtter i klimaendringer, krig og økonomiske problemer - og som vil bestå lenge etter at årets nødhjelp er delt ut. Dette betyr at en løsning på sultkrisen kan ikke være akutt og kortsiktig - som med humanitær hjelp. Nødhjelp er et plaster på såret, men gjør ingenting med de strukturelle årsakene til sult. En global innsats mot sult må være langsiktig.

Norge bør:

- Sikre en tettere dialog og koordinering mellom departementene og de ulike norske delegasjonene for å føre en samstemt og effektiv posisjon og skape helhetlige løsninger på dagens kriser.
- Aktivt støtte at arbeidet fra CFS blir inkludert under UNFCCC spesielt i forhandlingene om landbruk og matsikkerhet
- Være en pådriver for agroøkologiske metoder og støttespiller for plantetraktaten.
- Være en tydelig stemme og vaktbikkje for at kortsiktige løsninger på den akutte sultkatastrofen ikke undergraver langsiktige løsninger for et bærekraftig og rettferdig matsystem.

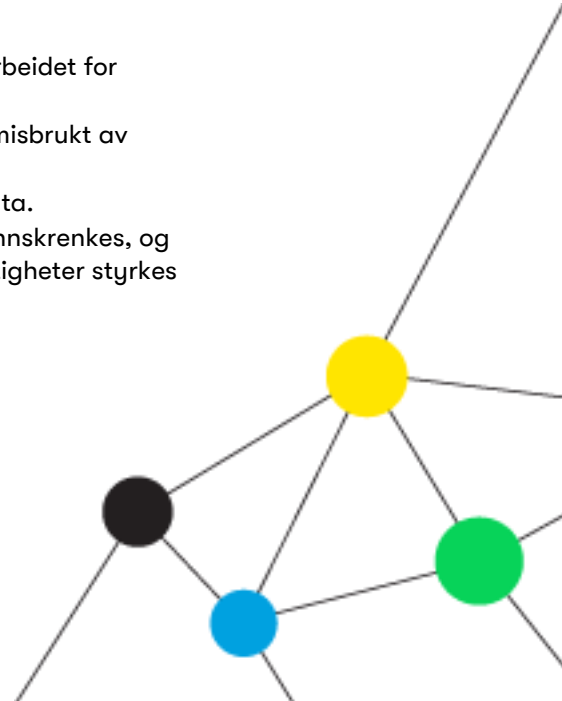
Datainnsamling

De største globale agribusiness-selskapene har i dag enorm makt gjennom verdikjeder og markedstilgang, men også politisk og gjennom egenfinansiert forskning. Digitaliseringen av landbruket er oppfattet som profittdrevet og teknologien er ofte utviklet fra de store globale agribussinessene. Deres innflytelse og posisjon må begrenses, inkludert muligheten til å sette agenda under CFS. Man må også unngå å skape og opprettholde et avhengighetsforhold der småprodusenter blir avhengig av bestemte produkter eller tjenester fra selskapene. Dette inkluderer eierskap over data og informasjon ved bruk av nye teknologiske verktøy. Innhenting, bruk og lagring av data krever nytt lovverk og reguleringer hvor informasjonen tilfaller fellesskapet.

Teknologi utvikler seg raskt. Effekten av data i matsystemer er store og systematiske. Disse teknologiene har ikke eksistert lenge nok for at vi har kunne se hvilken effekt de har. Data kan bli brukt til å kontrollere og misbruke. Det trengs derfor strenge lovverk og reguleringer som sikrer at dataen som er innsamlet tilfaller fellesskapet og bidrar til å styrke samfunnet sin matsuverenitet, og kan bidra til en til overgang til agroøkologi.

Norge bør:

- Sikre at data og dataanalyse tilfaller fellesskapet, og styrker samfunn i arbeidet for matsuverenitet, og overgangen til agroøkologisk produksjon.
- Kreve nytt lovverk og reguleringer hvor informasjonen innsamlet ikke blir misbrukt av private eller statlige aktører
- Sørge for at produsenter som tar i bruk teknologien har rett til sin egen data.
- Være en tydelig stemme på at agribusiness-selskaps makthegemoni må innskrenkes, og bidra til at småprodusenter, kvinner, urfolk og ungdoms posisjoner og rettigheter styrkes i møte med storindustrien.

Redusere ulikhet for matsikkerhet og ernæring

Gitt den forventede økende urbaniseringen, og enklere tilgang på billig mat, prosessert mat og “fast food”, er det særlig viktig at Norge jobber for å bevare lokale mattradisjoner, og mat basert på lokale ressurser. Fordelingen av mat må være rettferdig og matsvinn må unngås. SOFI-rapporten: The State of Food Security and Nutrition in the World 2023 understreker at det har blitt dyrere å spise sunt. Det å redusere ulikhet har stor betydning for å øke matsikkerhet og ernæring.

Matsikkerhet inkluderer at mennesker har tilgang på nok sunn mat som også er kulturelt akseptabel. Kostholdsutfordringene er svært omfattende for menneskers helse når det både gjelder feilernæring, underernæring og fedme. Det er derfor et behov for å omlegge kostholdet til store deler av verdens befolkning. Det er en tendens hvor ansvaret for sunnhet flyttes fra produsent til konsument. Det er et godt tiltak å gjøre sunn mat billigere og usunn mat dyrere for å bedre alle menneskers tilgang på sunn og næringsrik mat. Samtidig er det viktig at ansvaret legges på produsentene og at de er sitt ansvar bevisst for hvilken og hva slags mat som produseres. Matsuverenitet er sentralt i å kunne redusere ulikhet for matsikkerhet og ernæring.

Under UNFSS var flere norske aktører aktive i koalisjonen for lokalprodusert skolemat der barn og unge får tilgang til sunn og næringsrik mat på skolen. Maten er i tillegg produsert av småbønder lokalt som ofte er kvinner som driver på lag med jorda og naturen. Dette er et eksempel på konkrete tiltak der man kan støtte flere viktige utfordringer (kampen mot sult, ernæring, støtte til småskala produsenter og kvinner) samtidig. Slike initiativ bør støttes aktivt.

Når man nå står i en global matkrise, som forverres av mange ulike mekanismer, bør man se tilbake til matkrisene i 2008 og 2011 og lære av dem. En viktig faktor i de krisene, som fremdeles består, er den utstrakte bruken av landbruksjord til andre formål enn matjord. Det var den gang og er i dag, store områder som brukes til å produsere biodrivstoff av potensielle matplanter. Bruk av matjord til tobaksproduksjon bør også problematiseres i den situasjonen vi befinner oss i. At produksjon av kommersielle produkter legger beslag på land til befolkninger som opplever mangel på matsikkerhet, forverrer sultkrisen og undergraver retten til mat og matsuverenitet.

Norge bør:

- Respektere at matsikkerhet inkluderer kulturelle og tradisjonelle hensyn.
- Støtte SOFI-rapportens vurdering om at ernæring og mat også handler om sosiale og økonomiske rettigheter, samt miljøet. Samtidig må produsentenes og matvarekjedenes ansvar tydeliggjøres.
- Det må særlig rettes tiltak for god ernæring til barn. Initiativ som lokalprodusert skolemat kan fremmes som konkrete løsninger.

Klimatilpasning

Landbruket står for omkring en tredjedel av verdens klimagassutslipp. Bønder rammes hardt av klimaendringene, samtidig som behovet for tilpasning og annen bistand til jordbruket øker. Landbruket er en viktig del av løsningen på klimaendringene, og landbrukets rolle bør være en viktigere del av diskusjonen både rundt naturkrisen og i klimaforhandlingene.

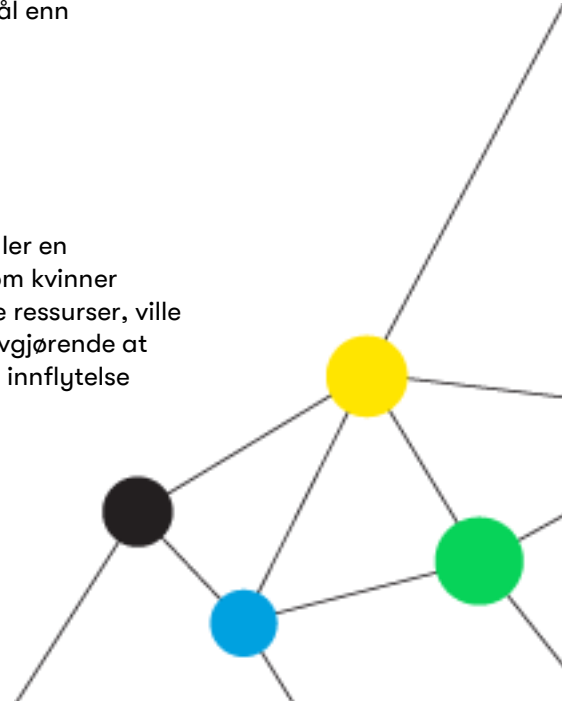
En metode som sikrer bærekraftig matproduksjon og som er sterkt fremmet av småprodusenter og urfolk er agroøkologi. Ved å bruke agroøkologiske metoder lagres karbon i jorda, naturmangfoldet bedres og matsikkerheten styrkes. En bærekraftig matproduksjon basert på agroøkologiske prinsipper fører til økt karbonlagring i jorda, et bedre naturmangfold og styrket matsikkerhet. Det er fortsatt en veldig vanskelig å inkludere agroøkologi som den transformativ veien. Finansiering til agroøkologisk produksjon er ikke nok. Slike klimatilpasninger kan ikke gå utover lokal matproduksjon.

Norge bør:

- Øke finansieringen til klimatilpasning i landbruket, uten å redusere annen bistand.
- Sørg for at internasjonalt samfunn øker finansieringen til agroøkologiske matproduksjon som kan i stor grad akselerere matsystemets transformasjoner som er nødvendige for å oppnå Rio-konvensjonenes mål om klima, biologisk mangfold og ørkenspredning samtidig.
- Ta internasjonalt lederskap og fremme en samstemt politikk for bærekraftige og rettferdige matsystemer, som reduserer klimagassutslippene og sikrer natur. Dette må gjøres i samarbeid med småbønder, fiskere og lokale partnere.
- Sikre ordninger for klimatilpasning i jordbruket og til tap og skade etter ødeleggende ekstremvær
- Det bør ikke innføres offsettings-mekanismer i landbruket basert på karbon lagret i jord.
- Jobbe for å øke lokal matproduksjon på agroøkologiske prinsipper, og dermed redusere utslipp knyttet til transport
- Jobbe for å bekjempe unødvendig nedbygging av matjord for andre formål enn reetablering av vill natur

Kvinner og likestilling

Kvinner står for opptil 80% av den lokale matproduksjonen i Afrika, og spiller en uvurderlig rolle i kampen mot sult. FAO har tidligere understreket av dersom kvinner hadde hatt samme tilgang på land, utdanning, kreditt, teknologi og andre ressurser, ville man kunnet få 100-150 millioner mennesker ut av sult. Det er videre helt avgjørende at småprodusenter, kvinner, ungdom og marginaliserte grunner har makt og innflytelse

over eget liv. Derfor må Norge lytte aktivt til, og gi støtte til, perspektivene som kommer fra de marginaliserte gruppene selv.

Behandlingen av de [frivillige retningslinjene for likestilling](#) har illustrert store utfordringer hvor det fortsatt ikke har blitt enighet om tekst. Reell likestilling krever en inkluderende tilnærming, og CSIPM har vært tydelig på at en interseksjonell tilnærming er avgjørende og at rettighetene til flere grupper er utelatt i forslagene som ble fremmet. Samtidig er det stater som nekter å anerkjenne antydning til kjønnsminoriteter i det eksisterende utkastet. Norge må være en pådriver for å sikre at også kjønnsminoriteter og andre ekskluderte grupper inkluderes på et likeverdig grunnlag. I tiltak for å bedre likestilling og kvinners rettigheter, er den lokale konteksten helt avgjørende, også for å unngå å reproducere kjønnsstereotyper.

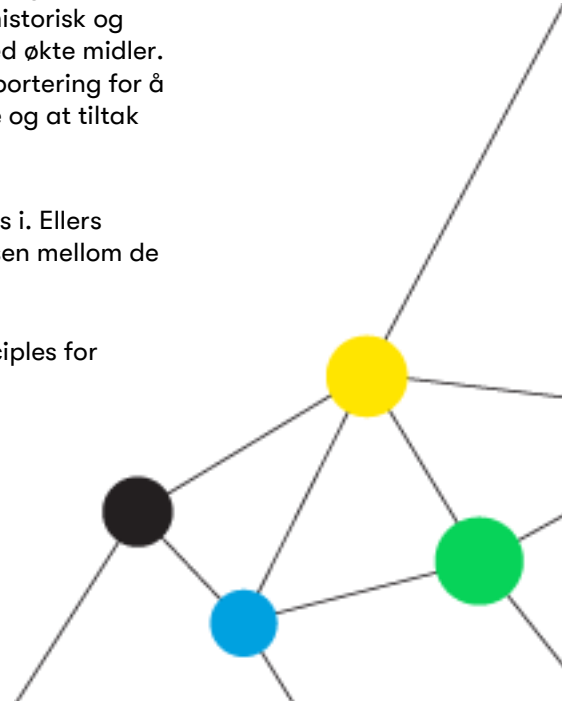
Norge bør:

- Være en tydelig stemme for inkluderende likestilling der alle, uavhengig av kjønnsidentitet, etnisitet, legning, religion, funksjonsevne eller andre faktorer, har de samme rettighetene og mulighetene.
- Støtte kvinner, ungdom og andre minoriteters rett til å eie og arve land, samt delta i kooperativer, bondeorganisasjoner og politiske arenaer.
- Være en tydelig alliert og samarbeidspart for kvinner og minoriteters stemmer i forkant, under og etter CFS.
- Ta høyde for lokal kontekst, særlig for å unngå å reproducere kjønnsstereotyper.

Finansiering og investeringer

For å sikre nok mat til alle er det behov for økt finansiering. Matkrise forsterker forskjeller mellom rik og fattig, og det er de rikeste landene, i tillegg til næringslivet, som må bidra med de økonomiske midlene. Det er avgjørende at både nødhjelp og langsiktige tiltak for matsikkerhet gis som gave og ikke lån. Vi kan ikke risikere at håndteringen av sultkatastrofer skjer ved å forsterkere gjeldskrisene. Samtidig må finansieringen heller ikke tas fra internasjonal klimafinansiering. Rike land, som Norge, har et historisk og økonomisk ansvar for dagens klima- og naturkrise, og må derfor bidra med økte midler. Klimafinansiering må likevel holdes utenfor bistandsbudsjett og ODA-rapportering for å unngå at det er verdens fattige som må betale prisen for klimaendringene og at tiltak som matsikkerhet ikke kuttes grunnet krav om klimafinansiering.

Videre må det stilles krav til de som investerer og til tiltakene det investeres i. Ellers risikerer vi at investeringene bidrar til å forsterkere den skeive maktbalansen mellom de store internasjonale aktørene og småprodusentene. I tillegg må vi sikre at matproduksjonen går i bærekraftig retning som tar hensyn til klimaet og naturmangfoldet, samt arbeidsforhold og menneskerettigheter. CFS Principles for

Responsible Investment in Agriculture and Food systems (RAI) er ti prinsipper for alle investeringer i matsystemet, uavhengig av type og størrelse. Erfaringer fra bruk av retningslinjene vil diskuteres på CFS. Det er viktig Norge støtter opp under prinsippene, men samtidig kjemper for en tydeligere involvering av sivilsamfunn, retten til mat og miljøhensyn.

Norge bør:

- Være tydelig på behov for økt finansiering med friske midler til matsikkerhet og bærekraftige matsystem. Klimafinansiering og bistand må holdes adskilt.
- Understreke at involveringen og rettighetene til sivilsamfunn (bønder, fiskere, NGOs, urfolk, landløse, kvinner, ungdom og andre marginaliserte) må styrkes.
- Retten til mat er en menneskerett og må være gjennomgående, og også styrkes i handelsavtaler som inngås, og allerede etablerte handelsavtaler må revideres.
- Understreke at retningslinjene ignorerer retten til land og vann, inkludert utfordringer til land grabbing, dette bør inkluderes for å sikre særlig urfolks rettigheter i [Principle of Free, Prior and Informed Consent for Indigenous Peoples](#).
- Påpeke at investeringene bør rettes mot småskala matproduksjon, støtte til agroøkologiske metoder, småprodusenter, marginaliserte grupper og produksjon av lokal, bærekraftig mat, heller enn storskala industrielt landbruk.
- Oppfordre CFS om å be IFAD, Verdensbanken, regionale utviklingsbanker og bilaterale investeringsavtaler prioritere småskala landbruk og styrke småprodusentenes involvering
- Klimafinansiering, herunder spesielt finansiering for klimatilpasning av landbruket, kan ikke være omfattet av sanksjoner. Klimatilpasning kan redde flere liv enn utdeling av nødhjelp, og disse to burde komplementere hverandre.
- Sikre at avgjørelser på CFS tas med videre til klimaforhandlingene og forhandlingene som går på klimafinansiering.

